

К.Ю. Чадаєва, канд. іст. наук, доц (*ХДАДМ, Харків*)

ДО ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ФОРМ ТА МЕТОДІВ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стан вищої освіти в Україні в сучасних умовах нагально вимагає перегляду підходів до організації навчального процесу. Важливим напрямком підвищення якості вищої освіти є рішення проблеми науково-педагогічних кадрів. З одного боку спостерігається постійне зростання мережі закладів, які готують наукові кадри: з 1990 р. до 2003 р. кількість аспірантур зростає з 291 до 479 (в 1,6 разів); кількість кандидатів наук в країні досягає 62,7 тис., докторів наук – 11 тис. З другого боку постійно погіршується вікова структура педагогічних кадрів – кількість вчених з науковими ступенями до 40 років складає зараз лише 14,1%, пенсійного віку – 35,9%; при цьому кількість кандидатів наук, що виконують науково-технічні розробки, зменшилась з 1995 р. до 2004 р. з 22,9 до 17 тис.

Найважливішим соціальним інститутом сучасного розвитку є система вищої освіти. Саме молодь є головним провідником соціально-економічного і духовного прогресу соціуму, рішучим фактором перетворень. Рівень освіти в Україні один з найвищих в країнах ЦСЕ. Так за даними експертів ООН, валовий показник охоплення освітою складає в Україні в 2003 р. 79,6% (для порівняння: в середньому в світі – 65%, в країнах Східної Європи і СНД – 77%). До речі, якщо на початку 90-х рр. зацікавленість молоді в освіті послабла (переважало бажання знайти роботу з високою заробітною платою), то вже на початку 2000-х рр. більш ніж 90% молоді вважає підвищення рівня освіти важливішою цінністю. Чисельність випускників ВНЗ зростає з 1989 р. до 2003 р. на 57,5%, а кількість студентів на 10000 чол. населення зростає в 1,6 разів – з 316 до 512 чоловік. Мережа вищої освіти включає 130 університетів, 63 академії, 137 інститутів, 169 коледжів, 301 технікум та 197 училищ усіх форм власності, що здійснюють підготовку кадрів з вищою освітою.

Вирішальною умовою успішної діяльності вищої школи виступають висока кваліфікація, професійна майстерність, досвідченість викладацьких кадрів. Викладач – одна з провідних фігур в системі освіти, яка потребує державної підтримки. Науково-педагогічні працівники здійснюють підготовку і підвищення кваліфікації спеціалістів для виробництва, науки, культури, задовольняють потреби в новій техніці і технології, в нових умовах управління, в генерації нових фундаментальних ідей, здатних

забезпечити подальший розвиток науково-технічного прогресу Науково-педагогічний працівник покликаний здійснювати взаємодію в системі „наука – освіта – виробництво”. Україна ще у 1997 р. під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО підписала Лісабонську конвенцію, обрала шляхи модернізації вищої освіти, проте це ніяким чином поки що не вплинуло на становище науково-педагогічного працівника. Законодавство про вищу освіту встановлює правові, організаційні, фінансові та інші засади функціонування системи вищої освіти, але ми не завжди знаходимо відображення цих засад в реальному житті. Держава запроваджує і затверджує нові освітні програми, реформи, нормативи і тим самим являється „замовником”, „виконавцем” виступає викладач, а „споживачем” – студенти, і поки ці сторони не досягнуть компромісу, не відгармонізують відносини – не завжди результат буде задовільний і в цілому сприятливий для держави.

Чому науково-педагогічний працівник, маючи широкий спектр прав, не завжди може їх реалізувати, а виконувати обов’язки повинен завжди і в повному обсязі? Залишається сподіватися на те, що фундаментальне зближення та поступова інтеграція України до ЄС змістовно вплине на становище науково-педагогічного працівника, і тим самим держава визнає його значимість і ключову роль в системі освіти і в системі соціальних цінностей.

Разом з тим, ринкові умови господарювання по потребують нових, адекватних засобів удосконалення соціального інституту освіти. Серед них слід зазначити:

- широке втілення довгострокового, поза відсоткового кредитування молоді для отримання освіти;
- соціальна квота на освіту в бюджетах усіх рівнів;
- пільгові умови податкообкладання для підприємств, що приймають молодих фахівців (наприклад, звільнення від соціальних податків на 3-5 років за надання першого робочого місця молодому фахівцю).

Реальним кроком в напрямку підвищення якості освіти є модернізація освітянської роботи в контексті європейських вимог, практичне приєднання України до Болонського процесу.